

Krátká úvaha o motivaci hrdinských skutků

Žijeme ve zlém světě. Jak často se objeví někdo dostatečně moudrý, aby to konstatoval? Řekla bych, že podobných lidových pronášců krutých pravd má každá země, ba dokonce každá malá vesnice dost. Jsme obecně obeznámeni s upadající morálkou, jakož i s problémy méně filosofickými, o to více však zasahujícími do každodenní reality civilizovaného člověka. Co je ovšem výjimečného na zkaženosti dnešní oproti té historicky starší, už formuluje málokdo – já se vsadím, že dnes jsme na tom ústy kritiků všeobecného úpadku stejně špatně jako před sto nebo tisíci lety ústy tehdejších skeptiků. Nová doba jen přináší nové prostředky k realizaci a zviditelnění patologických společenských jevů. Míra zkaženosti je dost možná více méně konstantní, měníme ale svůj úhel pohledu. Kdosi skutečně moudrý přišel na to, že každá mince má rub i líc, rozuměj, každý negativní jev může být nahlížen i z druhé strany – když už nic jiného následky katastrofy nás mohou napříště poučit a varovat. Nakonec kdyby nebylo neštěstí, nebylo by prostoru pro velké činy, což by vedlo nejen k absenci hrdinských eposů v národních literaturách, ale i k mnoha dalším v zásadě nešťastným skutečnostem – tím se dostáváme se do bludného kruhu – není tedy možné, aby neštěstí neexistovalo! A když už existovat zkrátka musí, přijměme ho čestně a zpříma, nikoli bázlivě a se sobeckou úskočností a protekcionismem. Každá zlá doba objeví v mnoha běžných lidech hrdiny. Někteří z nás jsou v jádru ryzejší, než by byli ochotni ukázat, kdyby nebylo mezních situací. Jsou tedy hrdinové nositeli dobra? Jsou to oni, kdo zachovávají společenský řád nad hranicí jeho bezprostředního ohrožení? A co je k tomu vede?!

Přemýšlení o hrdinství je současně přemýšlením o lidskosti – té bohulibé vlastnosti, již se, jak doufáme, odlišujeme od zvířat. Naše víra v jistou nadřazenost v rámci živočišné říše se ostatně promítla i do systému jazyka. Tak například: jedná-li někdo hanebně a odsouzeníhodně, jeho činy nazveme zvěrstvem; koná-li jiný naopak příkladně, mluvíme v souvislosti s ním o lidskosti. Člověk si totiž na rozdíl od veškeré ostatní fauny dokáže uvědomit možné dopady svého rozhodování v širších souvislostech, nevedou ho jen instinkty, ale i city a schopnost důkladněji analyzovat situaci.

Je tedy lidskost a potažmo morální uvědomění tím, co stojí za chvályhodným chováním? Nebo snad hrdinské skutky motivuje láska? Abychom mohli hovořit o lásce, měli bychom si nejdříve ujasnit, co vlastně láska je. Vůbec prvně bychom se měli ptát, v jakých podobách láska existuje. Ne všechny emoce si zaslouží užívat tak vznešeného titulu. Je láska primárním cílem lidské existence? Nebo je to jenom vedlejší produkt snah jiných? Ať už podrobíme rozboru lásku rodičovskou (*Je vedena snahou rodičů vychovat budoucí generace lidí, tedy pokračovatelů svého druhu.*), lásku k rodičům (*Je přirozenou odpovědí na lásku rodičů a vyjádřením závislosti na nich, je nezbytná ve smyslu opětování citů – bez odpovědi mnohé citové projevy skomírají, nebo ne?*), lásku k životním partnerům potenciálním či již získaným (*Klade si za cíl samotnou realizaci zachování lidského pokolení.*) nebo lásku přátelskou (*O níž si možná myslíte, že není možné, aby byla jen derivátem přirozených pudů... Jenže i láska přátelská může být vykládána jako záchranné lano, které drží jedince v těžkých chvílích nad vodou a dává mu vůli žít! A někdy naopak vůli obětovat se pro život jiného.*), vždycky se dostaneme k životu jako primární hodnotě, od níž i samotná ve všech pádech skloňovaná a opěvovaná láska je odvozená. Láska je pouhým sekundárním jevem. Není

cílem, ale cestou. Není účelem, je prostředkem. Nicméně prostředkem zásadního charakteru. Nechci ji degradovat. Stále je možno, ne-li nutno, považovat ji za cit vysoký a úctyhodný. Je snad jediným citem, který mnohdy vede k jednání, jež je v rozporu s jakoukoli rozumem přijatelnou úvahou. Láska totiž není pragmatická ani vypočítavá.

Vzdor svému výše nastíněnému materialistickému pojetí fenoménu lásky nechci rozhodující roli citů v životě nijak zpochybňovat. Ať to zní třeba jako patetické zvolání - láska existuje! Já věřím. Jen bych si vyhradila právo ji tolik nemytizovat. Ne snad, že bych k ní chtěla přistupovat docela věčně, to nejspíš ani z její definice - ať už uznáváte kteroukoli - není možné, ale stavím se proti jejímu zneužívání, schovávání sobeckých soukromých cílů za krásná slova. Láska je nesobecká, neumí kalkulovat a není ani handlířkou. Láska je možná někdy pomýlená, ale nikdy není intrikánská.

Své předchozí úvahy jsem věnovala zejména pojmům lásky a lidskosti, jakožto potenciálním impulzům k hrdinství. Nemusíme nutně vytyčovat hranice jejich odlišnosti či prolínání. Otázka, zda zahrneme jeden do druhého (patrně bychom z lidskosti mohli vytvořit nadmnožinu, jež obsáhne celou škálu emocí), nebo se škatulkování vyhneme s odvoláním na fakt, že na podstatě skutečnosti nic nemění, je jen formální záležitostí. Ať je to láska, nebo pocit odpovědnosti – průvodní to jevy lidskosti, co vede silné a charakterní osobnosti k riskování a obětem, musíme být vděční za jejich existenci. A měli bychom sami být připraveni svůj vděk patřičně vyjádřit.